

Benkes Mihály:

LÁTLELET A SZUBSZAHARAI AFRIKA VALÓSÁGOS VISZONYAIRÓL

Serge Michailof könyvéről

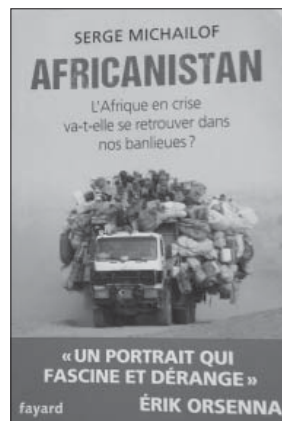
A szerző, aki számos kormány tanácsadója, nemcsak eredményes kutatóként, hanem a Világbank egykori igazgatójaként, illetve a francia fejlesztési ügynökség operatív igazgatójaként szerzett tudása birtokában rendhagyó módon célzott vészjeleket fogalmaz meg az afrikai krízisről, továbbá a közel- és középkeleti válságövezetről. Amíg a könyv alcímében csak sejteti a világban napjainkban lejátszódó fejlődési, fenntarthatósági sikertelenséget – *L’Afrique en crise va-t-elle se retrouver dans nos banlieues?*¹ –, addig négy terjedelmes részében a realitások megértését és újraértékelését sürgeti.

Munkahipotézise, hogy az érintett válságövezetekre vonatkozó, ún. globális statisztikai jelentésekben szereplő eredmények (egészségügyi, oktatási és infrastrukturális előrelépések) ellenére súlyos degradációs folyamat zajlik, amelyhez a fejlett országok és a nemzetközi társadalom domináló szereplői nem képesek megfelelően viszonyulni. A kötet bizarr főcíme is erre utal, miszerint újabb „afrikai Afganisztán” jön létre a fekete kontinensen.

Afrika elmúlt több mint hat évtizedes függetlenségi korszakában az euroafrikai kapcsolatok keretében folytatott politika nem vezetett az afrikai népek felemelkedéséhez, nem tekintve egyes régióinak végzetes romlását (l. a Száhel-övezetet). Ellenkezőleg, a folytonos segélyezési, együttműködési megállapodások és rendészeti-katonai missziók működtetése sem hozta meg a kívánt stabilizációt. Az afrikai államok túlnyomó része nem volt képes tartós belső legitimitációra szert tenni, szinte csak a Dél-afrikai Köztársaság kivételével valamennyi állam instabilitás foglya, amin a külvilágtól kapott formális legitimitáció sem segít, sőt több esetben inkább súlyosbítja a kaotikus viszonyokat.

A szerző már előszavában leszögezi, hogy munkája az illúziók szertefoszlását, az Afrikát átfogóan terhelő nagyszámú kockázatok feltárását, valamint „segélykiáltása” révén az afrikai elitek s különösen a francia kormányzati szereplők reagálását kívánja kikényszeríteni. Álláspontja szerint kritikai önvizsgálat nélkül nem lehet kilábalni a terjedő és mélyülő válságból, amely túlmegey Afrika határain, jelen van a közép-ázsiai térségben, de eléri magát Európát is.

A kötet *első részét* a szubszaharai tényleges helyzet elemzése és leírása tölti ki. (Quelle est la véritable situation de l’Afrique subsaharienne?) Kihívóan indít az első fejezetben, jelezve, hogy a szélsőséges afropesszimizmustól a szélsőséges afrooptimizmusig terjedő

¹ A válságban lévő Afrika megjelenik a külvárosainkban?

skálán történnek próbálkozások a problémák kezelésére. Első tézise arra figyelmeztet, hogy a szubszaharai Afrikáról szólva nem lehet eltekinteni annak rendkívüli diverzitásától. Afrika sokféle és eltérő jegyeket mutat mind az ökoszisztémái, népessége, gazdasági helyzete, életviszonyai, mind a gyarmati korszakra visszavezethető terhek és hátrányok vonatkozásában. A különbözőségek ellenére mégis összehasonlítható adatokkal bizonyítja, hogy a fejlődési mutatók 1970 és 1990 között viszonylagos azonosságot mutattak. Ezeket az éveket többnyire magántőkés aktivitások jellemezték, hosszabb távú gyenge gazdasági növekedés, krónikus termelékenységi deficit, nagymérvű demográfiai átalakulás, erős urbanizáció, korlátozott iparosodás és vágató elszegényedés kíséretében. E tekintetben *Pierre Jacquemot* nagy ívű gazdaságpolitikai tanulmánykötetére támaszkodik. (L. *Économie politique de l'Afrique contemporaine*, Armand Colin, 2013.)

A viszonylagos makrogazdasági eredmények, amelyek a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank által nyújtott forrásokkal valósultak meg, egyszersemind geográfiai, gazdasági és szociális egyenlőtlenséget váltottak ki, növelve a belső feszültségeket és a bizonytalanságot. A degradációs folyamat az állami autoritás erodálásával párosult, a központi hatalom elvesztette az egyes periferikus régiók, a lázadó és jogsértő zónák feletti ellenőrzési képességét. A szerző példaként beható áttekintést ad Nigéria aktuális viszonyairól, kiemelten a *Boko Haram* mozgalom hatásáról, amely nemcsak az országon belül, hanem a környező régiókban is destabilizáló, felforgató tevékenységet folytat. A szerző konklúziója, hogy a konjunkturális adottságokból (pl. olajkincs vagy más stratégiai nyersanyagok kereskedelme) származó források a szubszaharai afrikai közegekben, mélyreható gazdaságpolitika hiányában csak felszínes gazdasági növekedést hoztak, szemben a latin-amerikai és ázsiai országokkal (Brazília, Chile, Indonézia, Malajzia, Szingapúr, Dél-Korea, Vietnam és Thaiföld).

„Az afrikai demográfiai kihívás” című második fejezetben minden eddigi kutatási szempontot felsorakoztat a szerző. Már a kötet fülszövegének első mondata is jelzi, hogy az emberiség jövője egyre inkább „afrikai” lesz, minthogy amíg e tekintetben Európát a stagnáció jellemzi, addig Afrika népessége 2050-ben meghaladhatja Kína lélekszámát. E fejezetben naprakész adatokat közöl a szerző számos olyan komponensre vonatkozóan, amely a demográfiai növekedést serkentő és/vagy kiváltó körülményekhez kapcsolódik. Felveti a *malthusi tézist*, amely a járványok, háborúk és éhség felszámolásához kötötte a népességnövekedés mérséklését. Több szemszögből bemutatja az afrikai régiók közti különbözőséget, amelyek közül kiemeli a problematika meghatározó karakterét, a népesség egészen belül regisztrált 15 év alatti fiatalok 43%-os részarányát. Ez az életkori struktúra váltja ki a rendkívüli népességnövekedést. Több afrikai országban a magas szaporodóképességben ún. *demográfiai opportunitást*, kedvező alkalmat látnak a gazdasági felemelkedésre, holott az afrikai ifjúság többsége – különösen a városban lakók – nem jut se munkához, se oktatáshoz, se képzéshez, rendszerint az „eltartottak” körét szaporítják. Paradox módon a létbizonytalanság, az éhezés és a nagyarányú halálozás sem fékezi drasztikusan a termékenységet. Ezt a jelenséget tetézi meg az *iszlamisáció* egyre nagyobb térnyerése, melynek következtében az iszlám előírásainak jegyében nő a fatalizmus, az abszентizmus (a munkától való távolmaradás), a sajátos szocioeducatív nyomás és a felelősség hárítása a népesség széles köreiben.

Nyitott kérdésként taglalja a reformprogramok ügyét a szerző, nemcsak a kormányok és hatalmon lévő vezetők politikai attitűdjét vonja kétségbe, hanem a reálfolyamatokban, például elsősorban az agrárvilágban elő-előforduló ajánlások és programok kivitelezésében is. „Túl sok a tárgyalás és nem elég a tett a rurális világban” – sommázza a vizsgált szféra problémáit.

A rendkívül kedvezőtlen természeti-éghajlati körülményeken túlmenően a technikai elmaradottságról, a politikai akadályokról, a pénzügyi és piaci-kereskedelmi nehézségekről,

átfogóan az agráriumban sürgőssé váló modernizációról tág horizontú elemzést végzett a szerző. Meglátása szerint az afrikai agrárium fejlesztése a legrosszabb adottságú területeken is lehetséges lenne, e célból gyökeres fordulatot kellene végrehajtaniuk mind a helyi afrikai vezetőknek, mind az országaikkal kölcsönös szerződéses viszonyban álló külső aktoroknak (állami és nem állami szereplőknek). (L. a 3. fejezet téziseit.)

A paradigmaváltás követelményei közt a megfelelő privát és közületi beruházások növelését, az agrár- és kereskedelmi intézményi reformok következetes, megszakítatlan végrehajtását taglalja, egyben jelezve az ilyen reformpolitika ellenében ható jelenségeket is. Ezek közt a nepotizmus rendszerét, az érintett fiatal társadalmi réteg „deklasszálódását” és az erőszak felé fordulását, a politikai elit megalkuvását, az állami képlekenységet teszi vizsgálatá tárgyává. Megoldás híján a társadalmon belüli feszültségek, etnikai-vallási ellentétek folytonossága, az államközi, interregionális konfliktusosság állandósulása, a demográfiai nyomás és a biztonság hiánya, a túlélési kilátások drámai eltűnése nagymérvű human katasztrófát vetít elénk – vallja a szerző.

A negyedik fejezetben az ipari fejlődés, az iparosítás „rákfenéiről” és részleges pozitívumairól közöl friss adatokat a szerző. Más kritikus elemzőkhöz hasonlóan rávilágít, hogy a bányászati és olajkitermelő szektor mellett a kézműipar területén 1990 óta stagnáció tapasztalható Afrika-szerte. Az egyoldalú fejlesztés tényén túl a rabló és parazita intézmények uralmában keresendő az afrikai ipari fejlődés legfőbb akadálya. Az afrikai országok külföldi kitétsége mind a stratégiai termékek kiaknázása és értékesítése, mind a hétköznapi használati cikkek kínálata tekintetében rendkívüli méretű. E függéstől csak egy-két ország, így Nigéria és Ghána, valamint újabban Etiópia képes ellenállni a főként ázsiai eredetű, kínai konkurenciának. Jellemzően a nem állami külföldi és belső szereplők több esetben a kívánatos szerves fejlődésnek/fejlesztésnek útjában állnak – állapítja meg a szerző.

A kötet *második része* a kontinens szociotörténeti, politikai jelenét elemzi. (Les États fragiles au coeur de la tourmente.) Első két fejezetében az államok „törékenységének” okait kutatja és tárja fel a szerző, bőséges irodalmi utalásokkal alátámasztva saját kutatási eredményeit és helyi tapasztalatait. Előljáróban axiómaként rögzíti, hogy a probléma szíve, szélesen értelmezve, a demográfiai átalakulás, a modernizálás késedelmes folyamatában jelölhető meg. A továbbiakban más közelítési módokat is bemutat az USAID, DFID, OECD és a Világbank nyomán, de ezeket kevésbé tartja kielégítő irányvonalnak. A saját nézetéhez közeleink itéli *Patrick Guillaumont* és *Sylviane Jeanneney-Guillaumont* munkáját. (State fragility and economic vulnerability: What is measured and why? European Report on Development, 2005.) A szerzőpáros, szemben a közismert *sebezhetőség* (vulnerabilité) koncepcióval (l. az ENSZ egyik szervezete által bevezetett „Economic Vulnerability Index” meghatározást), miként e kötet szerzője is, túlzottan leegyszerűsítő indikátornak tartva azt, kívánatosabbnak és eredményesebbnek itéli több motívum felfogását a kutató-elemző munkában.

Szerzőnk a gazdasági és demográfiai példák mellett a történeti, geográfiai, antropológiai, politikatudományi és végül a politikai gazdaságtani komplexitást részesíti előnyben az objektív képalkotáshoz. Ennek jegyében nyújt megkülönböztetett összehasonlító leírást a még *embrionális állapotú*, a *formálódó* és a szofisztikált, történelmileg és politikailag *progresszív* felépítményű államtypusokról. Ezt a tipológiai megközelítést bontja ki a továbbiakban az afrikai és közép-keleti példákban.

Afrika vonatkozásában ismételten visszatér az államalkotást nehezítő, akadályozó tényezőkre. Rámutat, hogy a fiatal afrikai államok többségében látens módon hatnak még a prekoloniális viszonyok és a gyarmatállami múlt. Az előbbiektől kiemeli a rabszolga-kereskedelem nyomán végbement átstrukturálódási folyamatot az afrikai királyságok és

birodalmak körében. Az utóbbi vonatkozásában kimutatja, hogy a kolonizátorok bár bizonyos konszolidációt értek el adminisztratív és katonai téren, mégis, különféle módon ugyan, de megfosztották az afrikaiakat a modern államalkotástól, még inkább a nemzetek kialakulásának lehetőségétől. Az államalkotás ellen ható egyéb indikátorokat is behatóan vizsgál, így a geográfiai anomáliák, az etnicitás, a vallási heterogenitás, a közösségi polarizáció jelenségeit, a háborúk és konfliktusok, inváziók és intervenciók egymásba mosódó eseteit.

A következőkben naprakész alulnézeti látéletet ad a szerző a mai afrikai „államiságról”. Tétélesen rögzíti, hogy a közintézmények gyengesége kiváltja az államok törekenységét, áttekinti a kizsákmányoló, rossz kormányzás ördögi körét jellemző ellenőrizetlen korrupció mély beágyazódását az afrikai „Potemkin-államokban”. A szerző ezúttal sem mulasztja el, hogy jelezze, az afrikai anomáliák a világ más régióiban is, régebbi korokban vagy akár a jelenkorban, hasonló vagy egybevágó formában kimutathatóak.

A szerző külön fejezetekben tárgyalja *Elefántcsontpart* és a *Száhel-övezet* aktuális történéseit. Az előbbi esetében „Elefántcsontpart 2005, szerencsés megérkezés a Titanicon”, egy korábbi tanulmányának maliciózus címére utalva ad történeti leírást az 1980–2012 közötti periódusról. 1980 után az ország válságspirálba került, analizisében előrevetíti, milyen jövő elé néznek vezetői, milyen kihívásokkal kell szembenézniük az etnikai, vallási sokféleség és a gazdasági-politikai dilettantizmus, továbbá a rendkívüli demográfiai növekedés okozta sokkhatás miatt.

A függetlenségi korszak kezdeti évtizedeiben a példaként elkönyvelt „elefántcsontparti modell” szinte egyedülálló eredményeket mutatott fel a gazdasági tervezés, az etnikumközi békés viszony, a volt metropolisszal folytatott partnerség tekintetében. Valójában a szükséges modernizációs és strukturális reformlépések elmaradása miatt azonban a változó Afrika-közi és nemzetközi környezetben az új évezred küszöbén kitörték az elfojtott ellentétek, ezek között a franciaellenesség is. Az Elefántcsontpartról szóló esettanulmány beiktatásának jelentőségét növeli az országnak a száheli államok régiójában betöltött szerepe, melynek viszonyait a francia Afrika-politika alapvetően meghatározza. Ismert, hogy az Élysée-palota *Houphouët-Boigny* elnök halálát követően (1993) nagykövete révén alig leplezetlenül beavatkozott az új elnök hatalomra segítésébe. Indokként a várható etnikai háterű állampuccs elhárítását jelentették be Párizsban. Az ország középső régióját domináló *akan* etnikai vezetőt, *Bédié-t* támogatták, szemben az északi *burkinabé* etnikum jelöltjével. Hatalmi harcokkal, politikai gyilkosságokkal terhes periódus vette kezdetét, felborult a korábbiakban erőszakkal fenntartott etnikumközi társadalmi béke. A szerző érdeme, hogy megvilágítja az egymással küzdő felek mindegyike részéről hangoztatott politikai célazonosságot, miután a délnyugati, nyugati, északi és középső régiók etnikumai egyaránt országuk igazi függetlenségi harcaként folytatták a belháborút, s egyben franciaellenes akciókat hajtottak végre.

A lassú lecsúszás és a mélyülő válság valamennyi indikátorát külön alfejezetekben, részletekbe menő szakpolitikai elemzések révén dolgozta fel a szerző. Összegzésében az új kihívások legégetőbb körét is megfogalmazta, amelyek az alábbiak: a „nemzeti megbékélés” szükségyszerűsége; kiegyensúlyozott újrafelosztás fogatosítása etnikai, politikai viszonylatokban; az északi lázadás régi haduraival kapcsolatos törvényességi eljárás indítása; a korrupció szétverése; növekedési modell alapvetése.

E fejezet figyelemre méltó kitekintéssel zárul, minthogy a szerző párhuzamba állítja az elefántcsontparti 1980-as és a 2011-es görögországi összeomlást, mondván, hogy mindkét esetben, „ugyanaz a hiba, ugyanaz a kudarc”, utalva a világgazdasági rend, s annak részeként az európai gazdaság működési anomáliáira.

A kötet *harmadik részében* a szerző visszavezeti olvasóit a főcím különös mozaikszavához: Afrikánisztán. (Leçons d’Afghanistan pour le Sahel.) E rész bevezető fejezetében azt a kérdést teszi fel, hogy a Száhel-övezet az afganisztánizáció útján halad-e? A tíz országot felölelő térség geopolitikai jelentőségét sokoldalúan írja le, bizonyítva a Száhel krízisét, amely az afganisztáni általános válság jegyeinek jó részével azonos elemeket hordoz magában. Magvas alfejezetekben tárul elénk a halmozott elmaradottság és a hiányok széles köre: demográfiai zsákutca, az agrárium stagnációja, az ipari fejlődés hiánya, a fiatalág reményvesztettsége, az „anarchikus”, vad urbanizáció, a tömeges migráció, az etnopolitikai és vallási töredezettség, a periferikus zónák államainak képlékenysége, illetve működésképtelensége, az ún. nemzeti haderők gyengesége. Mindezeket a regionális környezet szakadatlan kihívásai, így a törvényellenes kereskedelem, újabban a dzsihadista csoportok terrorcselekedeteinek szakadatlan kockázata súlyosbítja.

A továbbiakban az olaj és egyéb bányakincsek birtoklásának, kiaknázásának dilemmáját veti fel a szerző. Személyes csádi érintkezéseinek felidézésével öt pontban foglalja össze a kedvező irányú elmozdulást akadályozó jegeket. Mindenekelőtt az infrastrukturális és technikai adottságok hiányát és elégtelenségét, az egészségügyi és oktatási helyzet kritikus voltát írja le, kiemeli a „kínaiak” aktivitását, amely az IMF és a csádi kormány között kialakuló tervezési folyamatot „lekörözi”. Borúlátó megállapításait részben a külső szereplőkkel való kétes értékű kapcsolatokkal, erősen korlátozott állami függetlenséggel, részben a belső legitimitáció formalitásával és hiányával, a többoldalú konfliktualitás mélyülésével, a biztonság helyreállításának kilátástalanságával támasztja alá.

Az afganisztáni történések ismeretében továbbgondolva a konkrét száheli nemzetközi műveletek hatását, tágabban az afrikai konszolidáció és újraindulás esélyeit, szkeptikus álláspontra jut a szerző: „...a biztonságot nem lehet tartósan a külföldi erőkre bízni.” Ezt a tézist erősíti a következő két fejezetben, amelyekben kimutatja, hogy a segélyügynökségek tevékenységét nem lehet csupán saját vezetésük alá rendelten működtetni, jóllehet a hatékony – modern – intézményi építkezésnek, avagy rekonstrukciónak nehezen leküzdhető akadályai vannak a krízis sújtotta területeken.

Afrika vonatkozásában arra hívja fel a figyelmet, hogy hatékony államiságot a helyi társadalmi alapokon nyugvó valóságos demokrácia megteremtésével lehetne elérni, ami egyet jelent azzal, hogy a centralizált állami modellt fel kellene adniuk a politikacsínálóknak. Úgy ítéli meg, hogy a konstitucionális reformokra „éhes” lokális közösségek kiegyensúlyozott hatalmi viszonyokban és ellenőrző mechanizmusok megteremtésében érdekelték. Ezen a ponton ismételtén érinti Franciaország különös, elkerülhetetlen felelősségét, kimondva, hogy katonai intervenciókkal az óhajtott béke alapvetése, az afrikai társadalmak önazonosságát helyreállító berendezkedési viszonyok kialakítása nem lehetséges.

A szerző nem marad adós a követendő politikára vonatkozó útmutatással sem. Könyvének *negyedik részében* felfedi, hogy annak tudatában döntött Afganisztán és Afrika – kiváltképpen a Száhel övezet – párhuzamba állítása mellett, hogy Afrika egésze nem írható le a Száhel-problematikával, illetve hogy a Száhel szerencsére minden „áthallás” ellenére mégsem Afganisztán. *Serge Michailof* képletében a Száhel esetében a támogatók felelős politikája révén elkerülhető az afganisztáni katasztrófa bekövetkezése, erre az adhat alapot, hogy a frankofon Száhel országai „fizetésképtelenek”, a donátorok hatékonyabbak, a kormányzatokkal szemben fellépő etnikai csoportok kisebbségben vannak. Véleménye szerint a nehezebb akadályt a túlélés és kiút tekintetében az afganisztáni helyzethez hasonlóan egyrészt a transznacionális befolyásnak való kitettség, másrészt a szélsőséges iszlamizmus expanziója, valamint a régióbeli népesség egy részének növekvő radikalizációja jelenti.

Ajánlásaiban tömör összefoglalását adja könyvének korábbi fejezeteiben szereplő kritikai elemzéseinek. Ezek közül az alábbi legsürgetőbb teendőkre szólít fel: növelni a Száhel országaiba irányuló befektetéseket; változtatni az adományozók módszerein, tovább növelni a támogatásokat; fordulatot előidézni a „törékeny állam” biztonsága céljából, eltökéltebb figyelmet fordítani ezen államok átfogó fejlesztésére.

A mű ezen részében kizárólag az aktuális teendőkről nyilatkozik a szerző (Que faire?), különösen Franciaország és az Európai Unió érintettségét vizsgálva. Franciaország jelentős támogatást nyújt afrikai partnereinek, azonban paradox módon a megsegített államok körében a legszegényebbek a kétoldalú segítség keretein belül csak kismértékben részesülnek támogatásban. Michailof a közösségi és multilaterális intézményi rendszerek újragondolását szorgalmazza, egyfajta „Marshall-terv” sürgős életbe léptetésében látja a megoldás lehetőségét. Ajánlásainak nyomatékot ad a napjainkban intenzívvé vált gazdasági és politikai migrációs jelenség. Sokkoló adatokat közöl könyve befejező fejezetében, kérdések egész sorát teszi fel. Integrálni minden migránst? Franciaországnak kedvező lesz a tömeges afrikai migráció? A multikulturalizmusé a jövő?

Válaszai kimértek, de nem elutasítóak, azonban egyértelműen jelzik: az erős migrációs nyomás fejleménye alapvetően destabilizálja a francia asszimilációs modellt is, valamint hogy a multikulturalizmus felé való elmozdulás európai szintű kihívást jelent. Határozottan állítja, hogy az általa feldolgozott Száhel-övezeti válság kezelésének ügye nem maradhat meg kétoldalú szférában. Európa már nem mutathat érdektelenséget sem e régió, sem Afrika átfogó válsága láttán – vallja. Epilógusában elégedetlenségét fejezi ki a jelenleg folytatott Afrika-politikákkal éppúgy, mint a globális világviszonyokra vonatkozó populista ítéletekkel szemben.

A posztbipoláris korszakra való átmenet az euroafrikai kapcsolatok újraértelmezésére nyitott lehetőséget, előtérbe került az ún. *demokratikus diktátum* politikája. Az Európai Közösség és az ún. ACP-országok (az Európai Unióval együttműködési megállapodást kötő harmadik világbeli – afrikai, karibi és csendes-óceáni – országok csoportja) között újabb egyezményt kötöttek a felek. Az együttműködés és támogatás eredményessége céljából politikai követelményeket írtak elő a megsegítendő „partnerállamoknak”. A szerző valós helyzetképet adott a demokratizálódási kurzus működéséről. Bizonyítja, hogy az több esetben félresiklott, és látszateredmények születtek. Sor került ugyan formális választási ceremóniális aktusokra, de egyidejűleg az etnikai rivalizáció is intenzívebbé vált, megnőtt a biztonsági kockázatok köre a kontinens különféle státusú államaiban. Záróüzenetként a szerző a nemzetközi érintkezési viszonyok terén teljes körű paradigmaváltás vállalására hívja fel a prominens szereplőket.

Michailof e művében idézi és felsorakoztatja a politikai afrikanisztika számos kutatójának produktumait, valamint a jelenkor fejlődési, túlélési dilemmáit taglaló források jó részét. Nem kevésbé informatív a kötet végén szereplő köszönetnyilvánítása, mely alkalmat adott számára, hogy a történetekben felelősséget viselő és vállaló nemzetközi intézmények, kormányzati és nem kormányzati aktorok széles körét ismételtelen megszólítsa, mintegy kényszerítve az olvasót is az elmélyültebb ismeretszerzésre.

Serge Michailof: Africanistan. L'Afrique en crise va-t-elle se retrouver dans nos banlieuses? • Fayard, 2015, 364 oldal